

Tiêu thuyết có thể nói lên chân lý chính trị đúng hơn lịch sử.

Một nhà bình luận có lần đặt câu hỏi, muốn hiểu nước Nga thời thế kỷ 19, đọc một cuốn sách nước Nga hay đọc cuốn tiểu thuyết “Chiến Tranh và Hòa Bình” của Leo Tolstoy cuốn nào tốt hơn? Cuốn sách có thể cho ta nhìn ngấm kiển, nhưng Tolstoy có thể làm cho ta thấu hiểu hơn.

Và câu hỏi này bỗng hiển hiện trên đầu tôi khi trên đường đi về Luân Đôn, tôi ngẫu nhiên đọc một cuốn tiểu thuyết mà ngẫm nghĩ về nó và tự nghĩ, “Eros dans un train chinois” mà truyện ngắn đầu tiên kể về chuyện đi của một anh chàng người Pháp tới Trung Quốc đầu thời Mao.

Và quá thật, khi nói đến chính trị cần đi, tiểu thuyết hiểu khi cho người ta một cái nhìn sâu sắc hơn là những bài phân tích chính trị rỗng mả. Muốn hiểu vì sao dân chúng Libya nổi dậy chống lại chế độ của ông Muammad Gaddafi chống họ, đọc cuốn truyện In The Country of Men của ông Hisham Matar đi nhé cuốn sách kể về dân chúng Libya thời bị bắt bao lần bắt cả một bài báo nào của những phóng viên nước ngoài.

Trong những năm qua, các nhà báo phương Tây thường có khuynh hướng mô tả ông Gaddafi như là một nhà độc tài phương tuấn, với những bộ quân phục đầy vẻ hài hước, những bài diễn văn không đâu vào đâu, đi lính tuyển cùng với đi u mà một điển hình của bộ Ngoại Giao Mỹ được tiết lộ qua Wikileaks mô tả như là cô “hồ lý cá nhân” người Ukraine với thân hình nây nà. Nhưng In The Country of Men nhắc lại cho chúng ta rằng nước Libya của ông Gaddafi là một bị khống chế không phải hài hước. Nó diễn tả lại một cách trung thực cái sự ngột ngạt của cuộc sống dưới chế độ độc tài Libya: những vẻ bề ngoài, bắt bớ, tra tấn, sự méo mó đến nỗi hoài nghi tất cả những quan hệ giữa con người và con người.

Thân phụ ông Matar, một người bị bắt trên chính kiến và một nhà cựu ngoại giao của Libya đã bị

Một tích gia ban ngày tại Cairo năm 1990 và vẫn có thể còn sống trong một nhà tù nào đó tại Libya. Cuộc tiểu thuyết của ông được xuất bản tại Anh năm 2006 và đã được chuyển thành tui n gia i thng Booker, gia i thng văn chương cao quý nhất của năm c Anh.

Thời điểm mà nhng sự kiện được cuốn sách mô tả là năm 1979 là một đi u nh c i đáng buồn cho th y n c Libya đã ph i ch u đau khổ lâu đ n m c nào. Một trong nhng nhân vật chính trong truyện, một trong nhng ng i mu n n i lên chng l i ch đ và cu i cùng đã th t b i, đã tuyên bố tr c khi ch t: “Trách nhiệm của chúng ta là ph i g i thng nhng b t công bng tên th c của nó.” Nhng ng i hi n nay đang n i d y chng ông Gaddafi tại Benghazi, Tobrouk và nhng n i khác ch c h n cũng nghĩ và nói nhng đi u tng t .

Kh năng của tiểu thuyết nói lên nhng b t công và kích đng tình cảm ng i ta có nghĩa là đôi khi lịch sử có thể bị thay đ i b i một cuốn truyện. Cuộc tiểu thuyết “Chi c l u của chú Tom” (Uncle Tom Cabin's) đã khơi d y lòng tr c n của ng i ta đ i v i nhng ng i nô l và nhng gia n đ đ i v i ch đ nô l vào nhng năm ngay tr c khi x y ra cuộc n i chi n Hoa K . Cuộc n “Một ngày trong đ i chàng Ivan Denisovitch” (One Day in the Life of Ivan Denisovitch) là bng chng xác th t nh t v s tàn ác của ch đ gulag tại Liên Xô và là một nguyên nhân đ n đ n s thay đ i sau này.

N u ông Matar là nhà văn đ n t chính xác nhất cái s th t của cuộc sống tại n c Libya của ông Gaddafi thì ông Alaa Al Aswany là nhà văn đ n t rõ nhất nhng b t mẫn bùng bùng sôi ng m d i b m t phng l ng của Ai C p d i trào Tng Thng Hosni Mubarak trong cuốn “The Yacoubian Building.” N u cuốn tiểu thuyết của ông Matar là một bị k ch làm ng i ta nh l , thì cuốn tiểu thuyết của ông Aswany l i là một màn hài k ch khi n ng i ta c i nhng c i ra n c m t. Cuốn sách mô tả một đ t n c trong đó nhng ai tìm cách t n thân qua nhng c gng l ng thi n thì đ u bị h t h i làm nh c và cu i cùng th t b i, trong khi nhng k h hóa, và có quan h chính tr thì thành công. Đ c “The Yacoubian Building” ta có thể hi u ngay t i sao qung trng Tahrir l i đ y nhng ng i tr tu i đòi h i thay đ i.

Một trong nhng tiểu thuyết làm cho ng i ta th y qua t m màn màu hng che ph n c n Đ hi n t i là cuốn “The White Tiger” của Aravind Adiga. n Đ nhng ngày này đ c ca tng nh là một con c p đ i trng v i con rng Trung Qu c v i nhng thành ng sáo h u nh luôn luôn đ c đ a ra khi nói đ n: một n n kinh t phát tri n n bùng, qu c gia dân ch l n nh t th gi i, một truyện thng pháp tr , v.v... Nhng cuốn sách của ông Adiga làm l ra nhng s tàn b o, phi pháp và bóc l t ng i nghèo v n n m d i b m t hào hoa của nhng bi u ng . Nó đã thành công h n nhi u so v i báo chí trong v i c nói lên tng nói của nhng k không có tng nói.

Chính khả năng của tiêu u thuyết cho một tiếng nói cho những kẻ không có tiếng nói đã khiến thích thú vì sao của nó phải có một cuốn tiêu u thuyết để cho thấy vì sao Ai Cập và Libya bùng nổ trong cách mạng và vì sao đám phiến quân Mao-ít vẫn còn hoạt động mạnh mẽ tại Tân Cương. Đột biến cho một tăng trưởng kinh tế lên đến 8-9% một năm.

Biết những chuyện như vậy, thành ra thật đáng buồn khi thấy tại những nơi mà người Việt mình quan tâm nhất là không thấy có bao nhiêu tác phẩm điển hình của những xã hội như vậy. Một nhà phê bình Nga lúc gần đây đã than phiền rằng ông đã đọc các tác phẩm của Tolstoy, Dostoevsky và Chekhov lúc này không tìm ra được một áng văn nào nổi bật. Những người Nga của ông Putin có vẻ ưa thích những truyện trinh thám giật gân hơn là văn chương hiện thực. Còn tại Trung Quốc và Việt Nam có vẻ như là người ta thích những truyện tình cảm có chút “sex” hơn là những gì đáng phải suy nghĩ nhất.

Nếu những doanh nhân quốc gia có được cuốn “In The Country of Men” trước khi đi vào đất nước Libya thì lúc này có thể họ cũng không phải hối hận bao nhiêu. Mong rằng Việt Nam cũng sớm xuất ra một tác phẩm tương tự để cho những người Việt và những người nước ngoài được trước khi vội làm ăn. Đôi khi tiêu u thuyết là con đường tốt nhất để biết được sự thật.